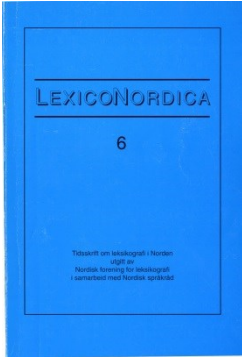

LexicoNordica

Forfatter:	Lars Törnqvist [En modern bildordbok]	
Anmeldt værk:	<i>Norstedts bildordbok: Svenska, engelska, tyska, franska.</i> Stockholm: Norstedts Förlag AB, 1997.	
Kilde:	LexicoNordica 6, 1999, s. 249-253	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Lars Törnqvist

En modern bildordbok

Norstedts bildordbok: Svenska, engelska, tyska, franska. Stockholm: Norstedts Förlag AB 1997.

Allmänt

Norstedts bildordbok är den svenska versionen av en internationellt samproducerad ordbok, utarbetad av Québec/Amérique International i Kanada. Ordboken uppges i förordet ha översatts till 17 språk och sålts i 3 miljoner exemplar, siffror som troligen har ökat sedan boken trycktes. Det är en bastant volym på nästan 1000 sidor i stort oktavformat med 3500 bilder helt i färg och alfabetiska register på svenska, engelska, tyska och franska. Antalet termer är ca 25 000 på varje språk. Det finns också en CD-ROM-version av boken.

Ordboken sägs i förordet vara "ett suveränt verktyg för översättaren som strävar efter precision och korrekthet, en rik inspirationskälla för den som vill vidga sitt ordförråd, ett handfast stöd i studier och skolarbete och en härlig blädderbok för alla".

Urval

Boken är tematiskt uppbyggd – något annat kommer ju knappast i fråga för en bildordbok. De första avsnitten är naturvetenskapligt inriktade och behandlar astronomi, geografi, botanik, zoologi och människans anatomi. Därefter följer alla möjliga typer av objekt som har att göra med mänsklig verksamhet, vilka upptar större delen av boken. Sport och fritid ägnas stort utrymme, medan olika hantverk behandlas ganska kortfattat på gör-det-självt-nivå. I stort sett täcker boken sådana områden som vem som helst kan komma i kontakt med, och detaljeringsgraden är i allmänhet på lekmannanivå. För att uppnå den detaljeringsgrad som en fackman behöver hade många avsnitt behövt göras minst tio gånger så omfattande, vilket hade varit orealistiskt för den här typen av bok.

Urvalet av ord är naturligtvis begränsat till vad som går att visa tydligt i bild. Nästan alla uttryck är därför substantiv eller nominalfraser, och det övervägande flertalet är termer för konkreta objekt. I

vissa fall har man dock även visat aktiviteter, rörelser, relationer och liknande.

Bilder

Bokens illustrationer är tecknade med datorstöd, enligt förordet utifrån fotografiska förlagor. Bilderna är genomgående befriade från alla detaljer som inte är absolut nödvändiga, och ibland har bristen på detaljering gått onödigt långt. På den bild som visar en bondgård ser man exempelvis tre gröna fyrkanter, kallade "fodersäd", "betesmark" och "äng". Några små detaljer, exempelvis ett betande djur på betesmarken eller ett par detaljbilder på växtligheten, hade kunnat antyda särarten hos respektive fyrkant. På samma plansch finns också två likartade byggnader, båda med vidhängande inhägnad, betecknade "svinstia" och "fårstall". Här hade en gris och ett får i respektive inhägnad gjort bilden tydligare. Ibland märker man att de alltför enkla teckningarna har misstolkats av översättaren, vilket har resulterat i missvisande termer.

En orsak till den bristande detaljeringen är säkert att man har strävat efter att göra illustrationerna så kulturellt neutrala som möjligt, och därför i möjligaste mån uteslutit detaljer som skulle kunna placera bilden i något visst land. Alltihop har följaktligen en allmänt västerländsk karaktär utan nationella drag. Bilderna på motorvägskorsningarna saknar sålunda bilar och skyltar, vilket gör att de passar lika bra för vänstertrafik som högertrafik, lika bra för Europa som Amerika. Många av bilderna har därför blivit onödigt trista och livlösa.

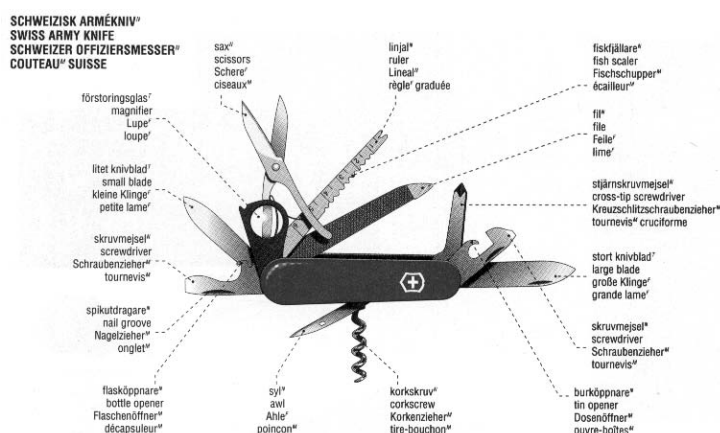
I de fall där det är omöjligt att undvika kulturella skillnader har man strävat efter att balansera olikheterna. Planschen med olika brödsorter visar således en mängd olika nationella brödsorter som fransk baguette, danskt rågröd, amerikanskt majsbröd och finskt knäckebröd. Avsnittet om järnvägar är sammansatt efter samma princip, och därför hittar man ett franskt höghastighetståg på en plansch, en engelsk järnvägsstation på en annan och amerikanska godsvagnar på en tredje.

Planscherna består i regel av en stor bild som omges av termer på de fyra språken, med pekare till respektive detalj på bilden. Bilderna på frukter har de vetenskapliga termerna på ena sidan av bilden och de vardagliga benämningarna på andra sidan, en finess som kunde ha utnyttjats på fler ställen. I många fall finns också kompletterande småbilder som visar sådana detaljer som är svåra att visa på den stora bilden, exempelvis kattens klor i infällt och utfällt läge. De flesta illustrationerna är rent avbildande, men det finns också en del schematiska bilder av exempelvis blodomlopp, uppvärmningssystem och el-distributionssystem där man inte bara finner termerna för de olika

komponenterna, utan även abstrakta termer för processer och funktionella samband.

På en del bilder finns markeringar, ofta i avvikande färg, som visar omfattningen av den detalj som termen avser. Sådana markeringar förekommer dock inte så ofta på de stora avbildande illustrationerna, där färgsättningen är mer realistisk än pedagogisk. Därför är det många gånger svårt att avgöra exakt vad termen syftar på. På bilden av ett bostadshus finns en pekare mot en punkt mitt på en vikport till ett garage, och man kan inte avgöra utifrån bilden vilket begrepp som åsyftas: *vikport*, *garageport* eller *garage*. I vissa fall blir resultatet rent missvisande, som på bilden av en hamnanläggning, där det finns en rad med silor. Det finns en pekare på en av silorna i raden från ordet *silos* (samma på alla fyra språken), men det finns ingen uppgift om att det är en pluralform, vilket gör att läsaren snarast tolkar *silos* som en singularform. Det är också uppenbart att de personer som har angett termer på de olika språken har tolkat bilderna på olika sätt, med bristande ekvivalens hos termerna som följd.

Ett par exempel på misstolkningar finns i bilden av den schweiziska armékniven (figur 1). Ett av verktygen uppges heta *stjärnskruvmejsel*. Teckningen är så pass otydlig att det är svårt att avgöra utifrån bilden vad det egentligen är för verktyg, men om det är en skruvmejsel uppfattar jag det snarare som en kryssmejsel än en stjärnmejsel, vilket också termerna på de andra språken anger. Ett svårare fel är att skåran där man sätter nageln för att dra ut knivbladet uppges heta *spikutdragare*. Uppenbarligen har den svenske översättaren blivit vilseledd av den engelska termen *nail groove*.

Figur 1. Bilden av den schweiziska armékniven är ett typiskt exempel på hur Norstedts bildordbok är uppställd.

Termer

Termerna anges alltid på fyra språk: svenska, engelska, tyska och franska. Engelskan är så vitt jag kan se genomgående brittisk, vilket dock inte sägs någonstans. Genus anges för alla substantiv på svenska, tyska och franska med upphöjda bokstäver – N och T anger n-genus respektive t-genus på svenska, medan M, F och N används för maskulinum, femininum respektive neutrum på tyska och franska. Numerus anges inte; det hade annars många gånger varit bra med en upplysning om att det angivna ordet är en pluralform, exempelvis vid det engelska ordet *scissors* som ju motsvaras av ord i singularis på de övriga språken. Det hade inte heller skadat med upplysningar om pluraländelse eller deklination på svenska och tyska.

De svenska termerna är bokens svagaste punkt. På praktiskt taget varje sida som behandlar områden där jag har tillräckliga kunskaper om terminologin hittar jag ett eller ett par exempel på felaktiga eller mindre lämpliga termer. Många gånger kan felet bero på svårigheter att tolka bilden, men i de flesta fallen har översättaren misslyckats med att hitta den rätta termen trots att bilden är rätt uppfattad. Oftast är felet inte så allvarliga – det angivna uttrycket är som regel fullt begripligt, men en fackman eller en kunnig lekman skulle inte uttrycka sig just så.

En lista över alla olämpliga svenska termer skulle fylla flera sidor, så jag nöjer mig med några exempel från avsnittet om järnvägar. Överst på bilden av höghastighetståget finns något som uppges heta *elektriska ledningar*. Visst är ledningarna elektriska, men just den här typen av ledning kallas *kontaktledning*. Under drivenheten (som kallas *lok*, vilket jag med viss tvekan kan acceptera) finns en anordning som här kallas *plogskena*, men som fackmannen skulle kalla *spårröjare*. På bilden av järnvägsstationen ser man ett tåg på ett elektrifierat dubbelspår. I många länder uppfattar man omedelbart ett sådant spår som en järnväg för lokaltrafik, eftersom bara sådana banor har eldrift. För en svensk läsare, som är van vid att alla sorters järnvägar är elektrifierade, är en sådan tolkning inte självklar. Det aktuella tåget sägs helt riktigt heta *pendeltåg*, men själva spåret påstås heta *pendeltåg i lokaltrafik* och motsvaras på tyska av *S-Bahn*. Här är det inte alldeles lätt att hitta ett korrekt svenskt uttryck, för vi har egentligen ingen vedertagen term för

den här typen av bana, men *förortsbana* skulle vara tänkbart. Taket över perrongen sägs heta *tak över perrong*, vilket i och för sig inte är fel, men den normala termen är faktiskt *perrongtak* eller *plattformstak*. En av byggnaderna på bilden har fått benämningen *dieselvekstad*, men av byggnadens form och läge att döma borde *lokstall* vara den korrekta termen. I bildens överkant korsas järnvägen av en landsväg. Denna korsning uppges heta *järnvägs korsning*, vilket är en vanlig benämning bland vägtrafikanter, men lokförare kallar samma anläggning för *vägövergång*, och den neutrala facktermen är *plankorsning*. De flesta felen är inte särskilt allvarliga, men de är störande för den som är insatt i fackområdet och dess terminologi, och man får en känsla av att man inte riktigt kan lita på uppgifterna i boken.

Sammanfattning

Norstedts bildordbok håller en något ojämn kvalitet, både i fråga om illustrering och språklig korrekthet. I sina bästa delar är den ett alldeles ypperligt pedagogiskt hjälpmedel för att förklara hur saker hänger ihop och hur de fungerar. Jag instämmer i förordets formulering att boken är "en rik inspirationskälla för den som vill vidga sitt ordförråd, ett handfast stöd i studier och skolarbete och en härlig blädderbok för alla". Men att den skulle vara "ett suveränt verktyg för översättaren som strävar efter precision och korrekthet" håller jag definitivt inte med om, för varken precisionen eller korrektheten håller den klass som en professionell översättare kräver. Att använda bildordboken vid facköversättning skulle vara ungefär som att använda en schweizisk armékniv i stället för en uppsättning proffsverktyg när man utövar ett kvalificerat hantverk. Däremot passar *Norstedts bildordbok*, liksom armékniven, alldeles utmärkt som praktiskt universalverktyg för lekmannen.